

Hyvinvointia kulttuurista

Kulttuuri vanhusten
hyvinvoinnin vahvistajana
Kuopion kaupungin
vanhuspalveluissa

Taustoja

- Kulttuurin merkitys hyvinvoinnille
- Kuopion ikäimmeisten strategia 2002–2013
  - Vanhustyön tavoitteiden uudelleen määrittely
  - Ikäihmisten hyvinvointi kaikkien hallintokuntien yhteinen asia
- Kulttuuritoimen ja vanhustyön herääminen yhteistyön kehittämiseen
- Tyke –hanke
  - Uudet pätevyudet

Uudet pätevyudet –hanke

2003–2005 (TYKE –hanke no:203122)

- Tavoitteena
  - suunnitella eri palveluyksiköihin parhaiten soveltuvia kulttuuri- ja taidetapahtumien muotoja.
  - taiteen, kulttuurin ja tapahtumien vieminen hoitolaitoksiin. Kulttuuripalvelujen verkoston luominen.
  - asukkaiden, omaisten ja läheisten, vertaisohjaajien ja palvelulaitosten välisen yhteistyön edistäminen.
  - viriketoiminnan toteuttamisen tukeminen palvelukeskuksissa.

Työskentelymuodot

- Työkonferenssit
  - yhteisen ymmärryksen rakentaminen
  - tavoitteiden tarkentaminen
  - palveluformaatin ideointi
- Yhteistyöryhmä
  - palveluformaatin hiominen (kierrätettävät kulttuuripaketit)
  - valmistelutyöryhmien tukeminen
- Valmistelutyöryhmät
  - kulttuuripakettien toteutus

Toimijat

- Vanhustyöntekijät
- Kulttuuritoimen työntekijät
- Taiteilijat
- Pohjois-Savon taidetoimikunta
- Tanssin aluekeskus
- VB -valokuvakeskus
- Savonia AMK (muotoiluakatemia, tanssi- ja musiikkiakatemia, terveysala)
- Vertaistoimijat, omaiset

Kulttuuriyhteistyötä tukevat rakenteet

- Kulttuuriyhteistyöryhmä
- Viriketiimit
- Kotihoidon yhdyshenkilöt

KULTTUURITYÖRYHMÄ

- Tavoite: Kulttuuri- ja taidetoiminnan mahdollistaminen ikäihmisten arjessa ja juhlassa
  - Vanhustyön kulttuuriosaamisen vahvistaminen
  - Kulttuuritoimijoiden ymmärtämisen lisääminen sille, miten ihminen vanhenee

na:

Kulttuuritoimi

- » Kehittämispäällikkö
- » Taidemuseon amanuenssi
- » Maakuntamuseon koordinaattori
- » Kirjaston työntekijä
- » Vaihtuvia jäseniä, esim.teatteri

Sosiaali- ja terveystoimi

- Kotihoidon tulosyksikön päällikkö
- Palvelukeskuksen johtaja
- Toiminnanohjaajat
- Hoitajat

Pohjois-Savon
länintaidetoimikunnan sihteeri
VB-valokuvakeskus

- kokoontuu 3-4 kertaa vuodessa
- oma budjetti

Viriketiimi (Rämäryhmä)

- vaihteleva työryhmätoiminta alkanut jäsenyää ja selkeytyä viriketiimitoiminnaksi v. 2005 (=toimii yhdessä määriteltä tiimisopimusta noudattaen)
- yksiköittäin nimetyt tiiminjäsenet (kaksi henkilöä/yksikkö) ja toiminnanohjaaja tiimin koollekutsujana ja vetäjänä

Viriketiimin toiminnalliset tavoitteet :

- 1. Toiminnallisuuden vahvistaminen hoitokodeissa ja osastoilla
- 2. Virikeryhmät (esim. muisteluryhmä) jokaisessa hoitoyksikössä tarpeiden mukaan
- 3. Ryhmätoiminta tavoitteellista, säännöllistä, arvioitua ja asiakaslähtöistä
- 4. Tiimi pyrkii hankkimaan ajankohtaista, tutkittua tietoa/taitoa ja jakamaan sitä omiin yksiköihin
- 5. Suunnittelee koulutusta tiimin jäsenille ja muulle henkilökunnalle
- 6. Opintokäynnit (vähintään kerran vuodessa)
- 7. Luodaan ammattikirjallisuusluettelo V-asemalle virikekansioon yksiköissä olevista virikekirjoista
- 8. Talon yhteisten tapahtumien ideointi ja toteutus (2-4 kertaa vuodessa)
- 9. ^{3.9.2007} Verkostoituminen talon ulkopuolelle (yhteistyöelin) kajja.hamalainen@kuopio.fi

Viriketiimin pelisäännöt tavoitteiden toteuttamiseksi:

- 1. Edellisen vuoden toiminnan arviointikokous tammikuussa. Tiimi laatii vuosittain toimintasuunnitelman helmikuussa
- 2. Jokainen huolehtii mahdollisuudestaan osallistua tiimikokouksiin (ilmoittaa listantekijälle palaveriajoista) tai järjestää itselleen sijaisen
- 3. Koollekutsuja (toiminnanohjaaja) laittaa kokousten asialistan noin viikkoa ennen kokousta yksiköitten tiimipostiin. Tiimiläisten käytävä lukemassa postia!
- 4. Jokainen tiimiläinen huolehtii tiedonkulusta, mm. päivittämällä tietonsa V-asemalta virikekansioista. Viriketiimin jäsenet tuovat terveiset yksiköistä tiimipalavereihin
- 5. Tiimin jäsenet ottavat tasapuolisesti vastuuta tehtävien hoitamisesta ja osallistumisesta tiimin toimintaan (uudet ideat, erityisosaaminen)
- 6. Kaikkien ideoita kuunnellaan ja niistä keskustellaan ratkaisukeskeisesti

Toiminnot

- Vakiintuneet toiminnot 2006
  - arjen kulttuuri
  - kierrätettävät kulttuuripaketit
  - kulttuuripuolen oppilaitosten kanssa vakiintunut yhteistyö
    - Kullanhuuhtojat
    - Toimintapäivä
    - Yksittäiset oppilasvierailut
- Meneillä olevat hankkeet 2007
  - Terve tanssi
  - Vanhusteatteri (Pesäjuuri-näytökset)

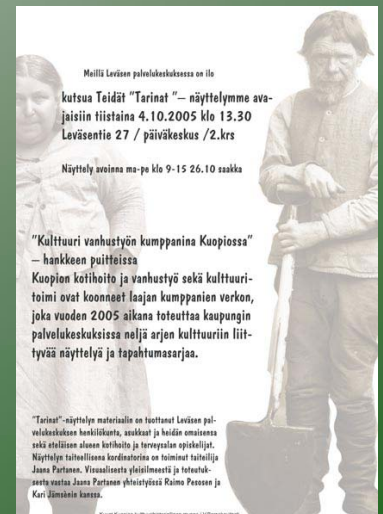

Kierrätettävät kulttuuripaketit

Kulttuuripaketit, joiden toteuttamiseen vanhukset, heidän omaisensa sekä hoitohenkilökunta ja kulttuurialan ammattilaiset tekevät yhdessä.

Ohjelmapaketit:

- matkalaukku
- tarinat
- tunne-esine
- taidetyöpaja

Tunne-esine/Satakielen muistoja

Tunne-esine/Värttinän elämyshuone

Tarinat-näyttely

Nainen ja haaveet

Leväsen palvelukeskuksen hoitajat tarttuivat kameraan ja taltioivat muistoja.

KUOPIO

Eira Juwonen-Papayiannakis

Kauhiasti harmaantunut nainen kertoo televisioruudussa elämästään. Kuinka hän lähti 6-vuoden vanhana kansakouluun, kun 2,5 vuotta vanhempi sisko ei yksinään uskaltanut.

Naisen tarinaa videolta seuraa tarkkaan **Elvi Tiihonen**, 87. Pää nykyttelee samaan tahtiin kuin ruudussa puhujankin.

– Noinhan se meni. Noin kerroin Lähdin käyttämään siskoani kouluun. Ei silloin autot tulleet lapsia kotiportilta hakemaan. Käveltiin.

– Typerältä näyttää, kommentoi Tiihonen kysymykseen, miltä tuntuu katsoa itseään.

– Oispa 50 vuotta sitten ottaneet kuvaa. Ei olisi ollut halvausta. Se vei pitkäksi aikaa puheenkin. En muuten tiennyt, että kaikki puheet tulee muidenkin tietoon, hän tuumii.

Elvi Tiihosen video kuuluu Leväsen palvelukeskuksen näyttelyyn Tarinat. Näyttelyn materiaalin on tuottanut palvelukeskuksen henkilökunta, asukkaat ja heidän omaisensa sekä alueen kotihoito ja terveysalan opiskelijat.

Tiihosta haastatteli ja kuvasi sairaanhoitaja **Tiina Markkanen**. Hänestä projekti oli hauska ja mielenkiintoinen.

– Asiakkaasta sain haastattelussa tietää paljon erilaisia asioita verrattuna normaaliin työhön. Yleensä me puhumme elämästä, historiasta ja taustasta, mutta nyt

kyselin haaveista ja unelmista.

– Esimerkiksi Elvi oli pienenä katsellut kirjaa, jossa oli emännän kuva. Emännällä oli esiliina ja paljon avaimia. Elvi kertoi, että hän haaveili pikkutyttöinä tulevansa samanlaisiksi. Elvi työskenteli osastonhoitajana Niuvanniemessä, joten avaimia hänellä oli. Tämä haave toteutui.

Nuorena Tiihonen unelmoi myös kampaajan ammatista. Hänestä oli hauska laittaa tukkaa.

– Se unelma jäi toteutumatta, Tiihonen hymyilee.

Kamerat ja hoitovälineet kotikäynneille

Markkasen mukaan mielenkiintoista oli myös opetella kuvaamaan. Siinä hän sai opastusta näyttelyn taiteelliselta koordinaattorilta taitelija **Jaana Partaselta** ja Mediapajan **Raimo Pesoselta**. Partanen ja Pesonen ovat editoineet materiaalin ja vastaavat yhdessä **Kari Jämsénin** kanssa näyttelyn visuaalisesta yleisilmeestä.

Näyttely kuuluu Kulttuuri vanhustyön kumppanina Kuopiossa -hankkeeseen.

Eteläisen alueen kotisairaanhoidot saivat myös uuden roolin. He ottivat käynneilleen mukaansa kamerat ja kuvasivat asiakkaidensa elämää. Kaikkiaan 15 kodin asukkaita kuvattiin. Valokuvat ovat myös esillä palvelukeskuksessa.

– Mitä enemmän tuntee ihmisen taustaa, sitä paremmin sujuu myös hoitotyö, kuvaa osastoapulainen **Marja Mähönen**. Hänestä haastattelujen tekeminen oli hauskaa.

Yleensä asiakkaat kertoivat vain myönteisiä asioita.

Miesnäkökulmaa naisten haaveisiin tuo **Pietari Metsäpirtin** kirjanen. Metsäpirtti oli aikoinaan rakentamassa palvelutaltoa ja myöhemmin myös sen asukas. Metsäpirtti kirjoitti muistiin pieniä tarinoita, joita on luettu yhteisissä tilaisuuksissa.

Tarinat-näyttelyyn kuuluu videoita, valokuvia, vanhoja dokumentteja Leväsen vanhainkodin historiasta ja Kuopion

kaupungin vanhustenhoidosta. Terveysalan opiskelijat ovat tallentaneet videolle talon kolmen johtajan haastattelut. Aikajana kattaa **Aini Puhakan** vuodet 1956-1988, **Tuulikki Hokkasen** kauden 1988-2003 ja nykyisen johtajan **Kaija Hämäläisen** työkenttää tähän päivään saakka.

• Tarinat-näyttely on avoinna ma-pe klo 9-15 Leväsen palvelukeskuksessa 26.10. saakka.

Arjen esinekulttuuria

SS

Puijonlaakson palvelukeskuksen aulassa voi tehdä pienen matkan menneisyyteen. Aulan kolmeen lasivetriiniin on koottu tunteita ja muistoja vanhusten arjesta. Muistot ovat yhtä kuin rakkaita esineitä: muun muassa sokerisakset, 50-luvun keittokirja, ruutupaperille käsin kirjoitettu rusinakakun resepti ja erikoisimpana vanhat kengät, jotka suutari on naputellut kokoon puunauloilla.

Näyttely kantaa nimeä Tunne-esine. Näyttelyn tavarat on kerätty osin palvelukeskuksen asukkailta. Näyttely on osa "Kulttuuri vanhustyön kumppanina Kuopiossa" -hanketta, jota on toteutettu neljässä kaupungin palvelukeskuksessa arjen kulttuuriin liittyvällä näyttelyllä. Käytännössä Tunne-esine-näyttely syntyi vanhusten haastattelujen myötä. Näyttelyä ovat olleet toteuttamassa muun muassa mu-

Ester Nurro, 91, toi näyttelyyn muistonsa kuparikahvipannusta. KUVA: OLLI HERRANEN

seo, taidemuseo, Savonia-ammattikorkeakoulu, Muotoiluakatemia ja kaupungin vanhustyön, kodinhoidon ja kulttuurin toimet.

• Näyttely on esillä 23.10. asti Puijonlaakson palvelukeskuksessa.

Tarinat-näyttely

ka

Kuvataidetyöpaja

- Toteutettu Suokadun palvelutalolla v. 2005, Puijonlaakson palvelukeskuksessa v. 2006, Leväsen palvelukeskuksessa 2007
- Työpajan suunnittelusta ja toteutuksesta vastaa kuvataiteilija
- Sisältää 12 x 2 tunnin (2 x vko) pienryhmän kokoontumista palvelutalojen ja – keskusten asukkaille
- Työpajassa perehdytään värien luonteeseen ja niiden käyttämiseen itseilmaisun välineenä

3.9.2007

kaija.hamalainen@kuopio.fi

”KULLANHUUHTOJAT”

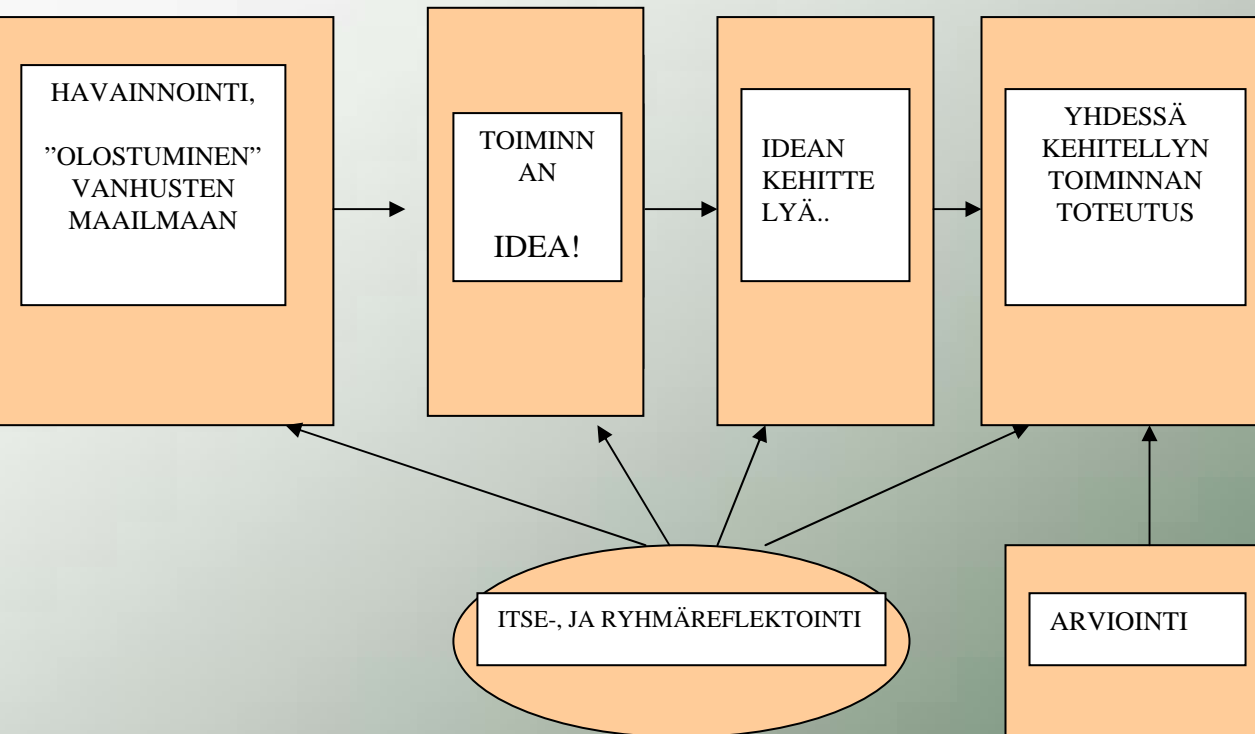
- Yhteistyössä Savonia amk:n terveys- ja kulttuurialan oppilaitosten kanssa kehitetty, moniammatillinen harjoittelumalli
- eri alojen opiskelijat suorittavat moniammatillisena *ryhmänä, hoitavan vuorovaikutuksen* keinoin, *harjoitteluprosessin* Leväsen palvelukeskuksen osastoilla
- muotoilija-, sairaanhoitaja-, toimintaterapeutti- ja fysioterapeuttiopiskelijat
- yksi 2-3 viikon harjoittelujakso / vuosi
- Toteutettu vuodesta 2005 alkaen

KULLANHUUHTOJAT / prosessikuvaus

HARJOITELUPROSESSI

- Kokemusoppiminen (Kolb, 1984)
- Hoitavan vuorovaikutuksen keinot: aktiivinen kuuntelu, läsnäolo, kiinnostus, havainnoijan herkkyyys
- asukkaiden voimavarat, toimintakyvyn tukeminen
- itse-, ja ryhmäarviointi

TOIMINTAPÄIVÄ

- v.2005: "Hyvän olon talo" ja "Elämän väri-
värikäs elämä"
- v.2006: "Ilon polkuja arjessa"
- Toimintapäivän suunnittelusta ja toteutuksesta
vastaavat Savonia-amk:n opiskelijat ja
opettajat (moniammatillisuus)
- Savonia-amk järjestää Leväsen
palvelukeskuksella erilaisilla teemoilla
- palvelukeskuksella yhteistyö viriketiimin
kanssa

TOIMINTAPÄIVÄ/kuvia

KUOPIO

Muotoilijaopiskelija
huovuttaa unitossua
asiakaslähtöisesti

”Hyvän olon talo”
27.10.2005

Onko opiskelija onnistunut
tuohikontin teossa?

”Elämän värit-värikäs
elämä”

22.2.2005

3.9.2007

kaija.hamalainen@kuopio.fi

TOIMINTAPÄIVÄ / kuvia

Lavataanssit

Seremoniamestareina kulttuurialan, ravitsemusalan sekä terveystieteiden opiskelijat

"Ilon polkuja arjessa" 1.3.2006

PESÄJUURI–esitys vanhuksille

PESÄJUURI

KIERTUE-ESITYS VANHUKSILLE | ENSI-ILTA 20.3.2007

Käsikirjoitus ja ohjaus: Johanna Sorjonen
Rooleissa: Sinikka Makkila
Seija Pitkänen
Virpi Rautsiala
Säestys: Toni Jaatinen, haitari
Visualisointi: Taina Natunen

Pesäjuuri kertoo 1920-luvulla syntyneen Helmin tarinan. Kuinka hän isän kuoltua joutuu äitinsä kanssa muuttamaan maalta Kuopioon ja astumaan työelämään vain 16-vuotiaana. Sodan varjossa Helmi kasvaa nuoresta tytöstä äidiksi. Esitys pohtii äidin ja tyttären monisyistä suhdetta.

Pesäjuuri pohjautuu 1920–30-luvulla syntyneiden vanhusten haastatteluihin, joita Johanna Sorjonen teki keväällä 2006. Haastateltavat kertoivat lapsuus- ja nuoruusmuistojaan, joihin mahtuu iloja ja suruja, käännekohtia aikuisuuden kynnyksellä ja sodan kokemuksia.

Esitys pyrkii ottamaan huomioon myös erityisryhmän, muistihäiriöiset vanhuksat. Pesäjuuri koostuu kohtauksista, joissa on vanhuksille tuttuja elementtejä. Haitarilla soitetuilla vanhoilla sävelmillä on kokonaisuudessa tärkeä rooli.

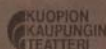

Esitys lähtee keväällä 2007 kiertämään Kuopion ja Pohjois-Savon palvelutaloja ja -keskuksia.

Kesto: n. 1 tunti.
Esitystilat: rauhallinen tila
Katsojat: max 40 hlöä
Muuta: pukutumistila näyttelijöille
Hinta: 120e/esitys

LISÄTIEDUSTELUT JA TILAUKSET:
Kuopion kaupunginteatteri
Ryhmämyynti p. 017-182 422 ma-la 12-19
www.teatteri.kuopio.fi

YHTEISTYÖKUMPPANIT:
Kuopion kaupunginteatteri
Pohjois-Savon taidetoimikunta
Kuopion sosiaali- ja terveystoimen kotihoito- ja vanhustyö
Kuopion kulttuuritoimi

YHTEISTYÖ

KUOPION KAUPUNGIN TEATTERIN KANSSA

- Näytelmäkiertue Kuopion ja Pohjois-Savon palvelutaloissa ja -keskuksissa v. 2007
- Näytelmä pohjautuu 1920–30-luvulla syntyneiden vanhusten haastatteluihin, joita näytelmän ohjaaja teki v.2006
- Näytelmä koostuu kohtauksista, joissa on vanhuksille tuttuja elementtejä
- Esityksissä pyritään huomioimaan muistihäiriöiset vanhuksat (katsojia korkeintaan 40/esitys)

malainen@kuopio.fi

TERVE TANSSI

Yhteisötanssi :

- osallistuvuus
- dialogisuus
- vuorovaikutuksellisuus
- tasa-arvoisuus
- yksilön ja yhteisön vahvistaminen

Terve Tanssi!

Tanssi vanhustyön voimavarana

Terve Kuopio-hanke 2006–2007

3.9.2007

kaija.hamalainen@kuopio.fi

TERVE TANSSI

Tavoitteena:

- *vakiinnuttaa* tanssi vanhustyöhön
- antaa hoitohenkilökunnalle keinoja tanssin käyttämiseen oman *työnsä välineenä*
- *tutkia* tanssitaiteellisten prosessien vaikutuksia vanhusten ja heidän hoitajiensa hyvinvointiin (Kuopion yliopisto)
- herättää *keskustelua* taiteen asemasta hoitotyössä
- *kehittää* taiteisiin perustuvia hyvinvointipalveluita

TERVE TANSSI

Hankkeessa mukana:

- Tanssin aluekeskus Kuopio
  - Tuottaja, Vilja Ruokolainen
aluekeskus@elisanet.fi
www.tanssinaluekeskuskuopio.fi
- Palvelukeskukset
(Levänen, Puijonlaakso)
- Kuopion kaupungin kulttuuritoimi
- Kuopion yliopisto
- Kuopio tanssii ja Soi
- Savonia-amk; Musiikki- ja
Tanssiakatemia

3.9.2007

kaija.hamalainen@kuopio.fi